

Lunds universitet
Förlags- och bokmarknadskunskap
Institutionen för kulturvetenskaper
Handledare Sara Tanderup Linkis
2021-06-04

Annika Persson
C-Uppsats
FBMK12

Vems röst får höras?

Dialekter i ljudboken

Abstract

This essay is questioning the place for dialects in audiobooks on the Swedish market. What are the publishing houses views of casting dialect voices and how are these voices perceived by the audiobook listeners? The theory is built around voice perception in audiobooks, representation and dialects in film, including works from Matthew Rubery, Iben Have & Birgitte Stougaard Pedersen and Jane Hodson. For the study, interviews have been made with audiobook producers at Swedish publishing houses as well as netnographic field studies examining comments made by listeners on Facebook and in the Storytel app. By analyzing the answers I came to the conclusion that dialects is appreciated by the listeners if they are genuine and well played out. However, it is not always a matter of just choosing which dialect you want the voice actor to have, as the business is very centered to Stockholm and choices are limited. Limited research has been done on the subject and the hope is that this essay will bring some new perspectives in publishing and audiobook research and inspire further studies in the matter, as well as to help guiding the audiobook production in choosing voices in the future.

Key words: Publishing studies, audiobooks, dialects, representation, voice, narrative performance.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte	5
2.1 Frågeställning	5
3. Material	5
3.1 Utvalda ljudböcker	5
3.2 Intervju med förlag	6
3.3 Lyssnaren	6
3.3.1 Inlägg på Facebook	6
3.3.2 Kommentarsfält Storytel	7
3.4 Avgränsningar	7
4. Metod	8
4.1 Intervju med förlag	8
4.2 Lyssnaren	9
4.3 Etiska överväganden	9
5. Bakgrund och tidigare forskning	10
5.1 Attityden till dialekter	10
5.2 Ljudboksforskning	11
6. Teori	12
6.1 Röstens påverkan i ljudboken	12
6.2 Representation	14
6.3 Dialekter i böcker, film och TV	15
7. Analys	17
7.1 Intervju med förlag	17
7.1.1 Val av röst	17
7.1.2 Dialekter	18
7.1.3 Stockhomscentrism	19
7.2 Lyssnaren	20
8. Diskussion	24
9. Sammanfattning	28
Käll- och litteraturförteckning	30
Tryckta källor	30
Otryckta källor	30
Bilagor	32

1. Inledning

”Det är dags för ljudboksbranschen att stå upp för fler dialekter än stockholmskan”, skrev Björn Werner i en krönika i Göteborgsposten.¹ Werner hade lyssnat på ljudboken av Lydia Sandgrens Augustprisvinnande debutroman *Samlade verk* och reagerat på att boken som utspelar sig i Göteborg med miljöskildringar av staden lästes in av Ludvig Josephsson med ”en tryggt klingande stockholmska”², som Werner uttryckte det. Han menar att genom att göra stockholmskan till norm i ljudböckerna, oavsett handlingens geografiska placering, riskerar det att i vissa fall göra lyssningen sämre. Det innebär också att andra röster hörs mindre och att det bidrar till ett utslätande av de svenska dialekterna – och i förlängningen att de kommer att försvinna.

Ljudbokens allt större utbredning bland de svenska läsarna har väckt frågor om rösten. En röst kan både förstöra och fullända en bok. Förlagen styr i mångt och mycket de röster som hörs ut, och valet av inläsare påverkar i sin tur hur lyssnaren tar in boken. Debatterna går kring inläsarens synlighet. Ska det vara så neutralt som möjligt, likt en talbok, eller ska det vara ett skådespel som närmar sig en enmans radioteater? Men vad klassas egentligen som neutralt, och vem avgör det?

När jag först fick idén till ämnet för uppsatsen började jag leta efter titlar med dialekter för att undersöka utbudet, och om det faktiskt var någon brist eller något problem som Werner uttryckte i Göteborgsposten. Jag upptäckte snart att det var väldigt svårt. Jag sökte efter verk som utspelade sig i olika delar av Sverige, böcker med ett säreget språk, böcker som är skrivna av författare med stark koppling till en plats eller egen tydlig dialekt, men de flesta jag kunde komma på visade sig vid lyssning även de ha en inläsare som talade rikssvenska. Varför har det blivit så?

I Matthew Ruberys *The Untold Story of the Talking Book* presenterades begreppet Audio drag, som syftar på den gestaltning av karaktärer och liv i ljudboken som inläsaren gör, som inte stämmer överens med inläsarens egen bakgrund.³ Det är en debatt som förts även i andra sammanhang där röstskådespeleri är aktuellt, och med frågan om representation och autentisk porträttering i åtanke vill jag lyfta frågan om den Stockholmcentrism som råder i bokbranschen och den ”accent washing” det innebär för ljudboken, medan jag undersöker förekomsten av dialekter i ljudböcker och vilka röster som väljs till verk.

¹ Werner, *Läs in ”Samlade verk” som ljudbok igen - på göteborgska*, Göteborgsposten. Hämtat: 2021-03-22

² Werner, *Läs in ”Samlade verk” som ljudbok igen - på göteborgska*, Göteborgsposten 2021-02-21

³ Rubery, Matthew, (2016), *The Untold Story of the Talking Book*, Cambridge: Harvard University Press. s. 256

2. Syfte

I den här uppsatsen vill jag undersöka förekomsten av svenska dialekter i ljudböcker. Jag vill undersöka varför förlagen inte väljer röster med dialekt till verk med en handling tydligt förankrad i en geografisk plats och varför de i vissa fall väljer att ha det. Vad påverkar de besluten? Jag vill också undersöka vad lyssnaren tycker om dialekter och hur det påverkar deras lyssning.

Undersökningen kommer till viss del att göras med ett generellt grepp där ljudböcker, val av röst och dialekter diskuteras mer allmänt i form av intervjuer med förlag och brett ställda frågor till ljudboksanvändare. Jag kommer undersöka hur rösten påverkar lyssnaren och hur representationen av dialekter går till i andra medier än ljudboken. Jag kommer även att mer konkret gå in på vissa specifika titlar, för att se hur lyssnarens åsikter ser ut i verk där dialekt valts bort.

Detta är ett relativt outforskat område och jag har inte kunnat hitta någon tidigare forskning om dialekter i ljudböcker. Det gör denna undersökning intressant och relevant för förlagskunskap då det kan tillföra nya perspektiv på ämnet ljudböcker och om behovet av mer dialekter i ljudböcker finns.

2.1 Frågeställning

- Hur resonerar förlagen kring val av röst och dialekter i ljudböcker?
- Vad tycker lyssnaren om dialekter och hur påverkar det deras lyssning?

Jag hoppas att genom att undersöka dessa frågor komma fram till hur förlagen och läsaren/lyssnaren tänker i frågan, och att det på så sätt kan vägleda beslut om rösten till ljudböcker i framtiden.

3. Material

3.1 Utvalda ljudböcker

Som en utgångspunkt för undersökningen har jag valt ut ett antal titlar med en handling tydligt förankrad i en geografisk plats, där dialekt annan än rikssvenska eller stockholmska talas. Att välja ut ett antal titlar ger mig en riktning i fråga om förlag, röster och dialekter vilket underlättar vidare steg i undersökningen. Det ger mig också möjlighet att få konkreta exempel att undersöka lyssnarreaktioner på. Författarna är alla födda eller boende geografiskt på den plats där boken utspelar sig. Samtliga är författarnas debutromaner, men det bör noteras att en av böckerna utkom för över 10 år sedan och att ljudböckernas publiceringsdatum därför varierar. De utvalda böckerna har alla fått någon mätbar framgång, vilket jag anser gör dem relevanta för undersökningen då det indikerar att förlaget marknadsfört dem och att de ser bokens ekonomiska värde, vilket i sin tur kan

ha påverkat valet av inläsare. Det utesluter även ljudböcker som tillkommit av författaren själv eller mindre förlag som inte drivs av samma krav på ekonomisk återbäring.

Som exempel har jag två böcker med inläsare utan den lokala dialekten:

- Karin Smirnoffs *Jag for till bror* (2018), utspelar sig i Västerbotten, inläst av Lo Kauppi. Utgiven på Polaris. Boken blev nominerad till Augustpriset 2018 och hela sviten om Jana Kippo har sålt över 500 000.
- Lydia Sandgrens *Samlade verk* (2020), utspelar sig i Göteborg, inläst av Ludvig Josephsson. Utgiven på Albert Bonniers förlag, ljudbok av Bonnier Audio. *Samlade verk* tilldelades Augustpriset 2020. Den var den tredje mest sålda boken under 2020.⁴

Och två böcker med inläsare med lokal dialekt:

- Annika Norlins *Jag ser allt du gör* (2020), utspelar sig i Västerbotten, inläst av Olof Wretling. Weyler Förlag som är ett självdrivande förlag ägt av Natur & kultur. Nominerad till Augustpriset 2020. Norlin är sedan tidigare en uppskattad och hyllad artist.
- Marianne Cederwalls *Svinhugg* (2009), utspelar sig på Gotland, inläst av Susanne Alfvengren och Gun Olofsson. Boken gavs ut på Natur & Kultur, men ljudboken är gjord av Storyside. Boken har getts ut på ett flertal språk och sålt i över 100 000 exemplar.

3.2 Intervju med förlag

Efter att jag valt ett antal titlar vände jag mig till bokförlag och ansvariga för ljudboksproduktion för att genom intervjuer ta reda på varför valet faller på en viss inläsare och deras tankar kring dialekter. Jag kontaktade samtliga förlag som givit ut de utvalda böckerna (Bonnier Audio, Polaris och Weyler förlag/Natur & Kultur) i hopp om att även kunna diskutera titlarna. Jag fick svar av Bonnier Audio och Natur & Kultur.

3.3 Lyssnaren

3.3.1 Inlägg på Facebook

För att ta reda på vad lyssnaren anser om dialekter i ljudböcker har jag valt att använda mig av netnografiska metoder genom att undersöka närvaron i grupper på Facebook inriktade på ljudböcker. Valet föll på Facebook därför att det ännu är en av de största sociala medier-plattformarna över ett bredare åldersspann och ett gränssnitt och funktioner som lämpar sig väl för grupper och diskussionstrådar. Jag valde att undersöka i specifika ljudboksgrupper istället för i mitt

⁴ Bonnierförlagen, *Bonnierförlagen toppar listorna över de mest sålda böckerna 2020*. [Webbsida] Hämtat: 2021-04-19

personliga flöde eller någon annan typ av litteraturgrupp för att vara säker på att få tag i personer som konsumerar ljudböcker och har ett intresse för att diskutera dessa, vilket är sannolikt att finna i de nischade grupperna. Valet stod mellan två grupper, den ena var Storytels ljudboksgrupp, ”Snacka om ljudböcker” som med sina 20 000 medlemmar är Sveriges i särklass största ljudboksgrupp. Den andra var den näst största, ”Vi som älskar ljudböcker” med endast 8000+ medlemmar. ”Vi som älskar ljudböcker” är en fristående grupp som inte är kopplad till någon tjänst eller förlag. Trots att storleken skiljer de två produceras ungefär lika många inlägg och engagemanget framstår som ungefär detsamma. Det blev till slut ”Vi som älskar ljudböcker”, på grund av deras opartiskhet och att det känns mer som ett community med en väldigt närvarande gruppadministratör.

Det har dessutom publicerats inlägg om dialekt i Storytels grupp tidigare. Jag har därför använt den tråden som jämförelse till min för att få ett bredare urval av lyssnarkommentarer. Det inlägget skrevs av en författare som rekommenderade sin egen bok som utspelar sig på Gotland och inläst av en inläsare med gotländsk dialekt, och hon ställde frågan ”Hur ställer ni er till dialekter?”.

3.3.2 Kommentarsfält Storytel

För att komplettera Facebook-inläggen har jag även läst kommentarer på de utvalda titlarnas kommentarsfält på ljudbokstjänsten Storytel. Under varje titel finns möjlighet för användaren att kommentera sina åsikter eller skriva en kort recension om boken och inläsaren. Detta gjordes för att få en tydligare bild av åsikter kring specifika titlar, då frågorna i gruppinläggen på Facebook var generellt ställda och jag ville ha specifika åsikter kring mina utvalda titlar och deras inläsare. Det är också större chans att dessa kommentarer gjorts i samband med att användarna lyssnat klart på boken och de har därför ett färskt minne av uppläsningen.

3.4 Avgränsningar

I denna uppsats definierar jag dialekt enligt den definition som går att finna på Institutet för språk och folkminnen, ISOF. Enligt ISOF är en dialekt ”en språkart som talas av invånarna inom ett avgränsat geografiskt område”.⁵ Jag använder mig också av begreppet ”rikssvenska”, som ett samlingsnamn för den svenska som är vanligast att höra i ljudböcker, film och tv idag. Det sätt att prata som i folkmun anses vara dialektlöst. Språkvetaren Adrian Rodriguez menar dock att rikssvenskan inte talas av någon, utan är en sorts vision om vad vi tycker att standardspråket ska

⁵ ISOF - Institutet för språk och folkminnen, *Vad är en dialekt?*. [Webbsida] Hämtat: 2021-05-20

låta och vara: ”Någon slags hyperkorrekt, hypertydlig version av språket som inte talas till vardags någonstans av någon. Men det finns nog folk som skulle vilja diskutera det” säger han.⁶

Jag har i val av titlar till undersökningen helt bortsett från författarinläsningar. Många av de dialekter som finns bland ljudböcker är just i dessa böcker, men författarinläsningar har en särställning när det kommer till ljudböcker och ljudboksinsläsningar. Ofta är författarens egen röst välkänd hos den som lyssnar och ger därför en annan dimension till texten och kan användas i marknadsföringssyfte. Matthew Rubery skriver:

Audio recordings enhance the illusion of an author speaking directly to us and establish an intimacy felt to be lacking from print. [...] many readers want the authentic voice, not an imagined one. Ghostwriters, yes; ghost readers, no. You can hear the difference immediately when listening to the distinctive voices of Sherman Alexie, Woody Allen, Maya Angelou [...], and others who write about class, ethnicity, gender, race, sexuality, or national identity.⁷

En annan anledning till att jag valt bort författarläsningar är för att det inte på samma sätt är ett aktivt val av förlaget att välja någon med dialekt på grund av bokens innehåll, utan det kommer automatiskt med valet att ha författarens egen röst. Däremot är författarinläsningar fortfarande intressant i lyssnares åsikter, eftersom det i undersökningen om vad de tycker om dialekter är oväsentligt om det är författaren eller någon annan som har dialekten.

4. Metod

Mitt tillvägagångssätt för undersökning, materialinsamling och analys av material är i form av kvalitativa metoder, eftersom jag var ute efter djupgående svar att analysera. Holme & Solvang beskriver kvalitativa metoder som att de visar på totalsituationen, vilket ger ökad förståelse för sociala processer och sammanhang.⁸ Kvalitativa metoder går på djupet och ger möjlighet till mer fria frågor och svarsalternativ än en enkät och följdfrågor blir lättare att ställa. De kvalitativa metoderna innebar också att jag får möjlighet till närkontakt med de jag intervjuar och de kommentarer som jag observerar.

4.1 Intervju med förlag

När jag skrev frågor till intervjuerna ville jag ha en ingång som riktade sig till ljudboksproduktionen överlag eftersom det är intressant att se hur de arbetar innan jag kan dra några slutsatser om valen av inläsare. Jag kunde då få reda på hur processen går till, hur kommersiellt de tänker och hur

⁶ Rodriguez, Adrian intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁷ Rubery, 2016, s. 8

⁸ Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn, (1997), *Forskningsmetodik*, Lund: Studentlitteratur. s. 78

inblandade författarna är, för att på så sätt komma in på dialekter. Då intervjupersonen från Bonnier Audio inte ville gå in på specifika titlar eller inläsare var jag tyvärr tvungen att ställa mer generella frågor. Intervjuerna skedde i videosamtalstjänsten Zoom eftersom de intervjuade befinner sig på annan ort, men också för att det ger en personligare kontakt att få ett ansikte på den man pratar med vilket man inte får via ett telefonsamtal. Att det blev videosamtal istället för skriftligt via e-mail var också för att kunna ställa följdfrågor direkt. Intervjuerna spelades in och transkriberades för att inte behöva förlita mig på anteckningar. Jag förde några anteckningar till den första intervjun, men valde att endast spela in till den andra intervjun, vilken jag upplever flöt på bättre och det blev mer av en dialog än en regelrätt intervju.

Inför analysen sammanställde jag intervjuerna och grupperade de svar där jag såg likheter eller där de svarat på samma typ av frågor för att göra informationen mer tydlig.

4.2 Lyssnaren

Efter intervjuerna med förlagen gick jag vidare till att undersöka hur lyssnare upplever dialekter i ljudböcker. Här valde jag en mer observerande metod, eftersom många av svaren redan fanns att tillgå. Materialet från lyssnarna är en blandning av arkivdata (information som samlats in från tidigare konversationer) och framkallade data (inlägget jag själv skrev).

För att förmedla resultatet av undersökningen i analysdelen har jag gjort en övergripande inräkning av samtliga kommentarer på Facebook för att se vad den generella åsikten är. I brist på en större kvantitativ undersökning kan det i alla fall ge en bild av vad svenska ljudbokslyssnare anser om dialekter. Fokus ligger dock på deras svar och jag har därför plockat ut citat. Holme & Solvang skriver att citat kan användas för att betona eller belysa olika faktorer.⁹ De analysdelar jag skrivit om lyssnarens åsikter är väldigt citattunga, då jag anser att de förmedlar åsikter och ger en intressant inblick i hur dialekter påverkar lyssnaren tydligare än om jag skriver om deras svar. Citaten ger också en rättvis bild åt båda sidor. Även om få var negativa mot dialekter, kan ändå de argument mot dialekter som framförs vara viktiga att ha i åtanke vid val av inläsare.

4.3 Etiska överväganden

Vid inhämtande av lyssnares svar både på Facebook och Storytel har jag fått göra etiska överväganden. I min egen tråd kunde jag göra det tydligt att jag är student och mitt syfte med tråden, men bland de övriga kommentarerna har jag ej tillkännagivit mig, utan bara observerat. Martin Berg skriver i *Netnografi* att vi online oftast möts av text som är skriven för att läsas av

⁹ Holme & Solvang, s. 142

andra människor, men att det oftast görs i tron om att texten bara kommer läsas av en begränsad mängd människor.¹⁰ Storytels kommentarsfält kräver inlogg och abonnemang, men är sedan tillgängligt för alla Storytels-användare, något som den som postar är medveten om. Vid postande av kommentar får du själv skriva i för- och efternamn och vissa väljer anonyma initialer eller smeknamn. Storytels Facebook-grupp är låst och endast medlemmar kan se det som publiceras på sidan. Facebook-användarna använder sina privata konton som ofta är personliga. Men då svaren ej är av känslig natur och inte heller går att finna utan att själv vara medlem i gruppen anser jag att jag ej utsätter användarna för någon obekväm situation genom att citera deras svar.

5. Bakgrund och tidigare forskning

5.1 Attityden till dialekter

Hodson skriver i *Dialects in Film and Literature* att när London-engelskan blev standard för makten och rättsväsendet blev det automatiskt överlägset andra dialekter. En standardisering av den skrivna engelskan fyller en funktion av tydlighet i officiella och sociala sammanhang. Att kunna skriva och läsa standardiserad engelska är därför att vara bildad. Hodson refererar till James och Lesley Milroy, som menar att det är omöjligt att standardisera ett talat språk: ett standardiserat språk är ett dött språk. Trots det är den talade standardengelskan sammankopplad med den standardiserade skrivna engelskan, vilket gav legitimitet även till den talade standardiserade engelskan.¹¹ De som använder den legitima dialekten får sociala och ekonomiska fördelar vilket gör att deras åsikter värdesatts mer än andras, och deras sätt att prata blir normen.

De som pratar standardvarianten får en fördel eftersom de ofta associeras med intelligens, självsäkerhet och ambition, vilket i sin tur leder till att de kommer uppfattas som framgångsrika och värda att lyssna på i en mediekontext, skolväsende och företagsvärld. De som talar andra dialekter anses som motsatsen, till exempel att de är mindre intelligenta, och kan därför bli diskriminerade till följd av detta. Hodson refererar till en studie där lyssnare fick bedöma talares karaktär och person.¹² Lyssnarna visste dock inte att det var samma person som talade med olika dialekter. Resultatet visade att lyssnarna i större utsträckning ansåg att de som talade standardvarianterna av språken var mer intelligenta, ambitiösa och självsäkra jämfört med talare av icke-standardvarianter av språken.

¹⁰ Berg, Martin (2015) *Netnografi*, Lund: Studentlitteratur. s. 130

¹¹ Hodson, Jane (2014), *Dialects in film and literature*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. s. 35

¹² Hodson, s. 26

Hodson skriver att det är mer socialt accepterat att ha fördomar och klaga på någons dåliga engelska eller grova dialekt än någons socioekonomiska bakgrund eller etnicitet.¹³

På samma sätt som uppkomsten av standardengelskan gått till har även rikssvenskan blivit norm i Sverige, går att läsa i Ulf Telemans *Tradis och funkis : svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. Sättet som de högre klasserna och de i huvudstaden talade var eftersträvansvärt, och likställdes med begreppet ”det vårdade språket” (där dialekt skulle användas med försiktighet för ett mer inkluderande språk). Det standardiserade skriftspråket och att de högre samhällsklasserna och makten i huvudstaden hade en likartad dialekt, är faktorer som påverkat rikssvenskans utbredning och höga status.¹⁴

Acceptansen för dialekter i svensk media har inte alltid varit självklar. Ofta var en dialekt förknippad med en obildad eller trög karaktär och endast ”standardsvenska” förekom på film, radio och tv. I och med lokalradiokanalernas uppkomst på 70-talet blev det vanligare att höra dialekter i media. Ju vanligare det har blivit, desto mer positivt uppfattas dialekter.¹⁵ Idag går det att tala om en dialektutjämning, där de lokala dialekterna försvinner mer och mer till följd av den ökade rörligheten i samhället men också påverkan av ett medialt inflytande, alltså vad vi är vana att höra. Istället kan en större region ha en och samma dialekt där det förut var flera olika på samma yta.¹⁶ För många innebär dialekter ett kulturarv och ett bevarande av den lokala identiteten, något som även regeringen 2005 ansåg i sin proposition *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik*. Där beskrivs det hur dialekter är att se som vårt gemensamma kulturarv och de är sammankopplade med både historia och traditioner. De skriver även att nyckelfaktorer är en positiv inställning till dialekter och attitydförändrande insatser kombinerat med undervisning i skola och i samarbeten med bibliotek och museer.¹⁷

5.2 Ljudboksforskning

Även röstens påverkan på lyssnarens tolkning och representation bland röster har begränsad forskning, men jag återger i teoridelen av uppsatsen verk av Matthew Rubery och Iben Have & Birgitte Stougaard Pedersen som är pionjärer i ämnet.

¹³ Hodson, s. 28

¹⁴ Telemans, Ulf (2013) *Tradis och funkis : svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. Lund: Studentlitteratur. s. 40

¹⁵ ISOF - Institutet för språk och folkminnen, *Vilken bild ger media av dialekter och hur påverkas vi av den?*. [Webbsida] Hämtat: 2021-05-20

¹⁶ ISOF - Institutet för språk och folkminnen, *Vilken bild ger media av dialekter och hur påverkas vi av den?*. [Webbsida] Hämtat: 2021-05-20

¹⁷ Regeringens proposition (2005-06). *Bästa språket - en samlad svensk språkpolitik*. [Elektronisk]

I Matthew Ruberys bok *The Untold Story of the Talking Book* (2016) fördjupar sig författaren i betydelsen av ljudboken och dess röst. Han beskriver talbokens historia och ljudbokens framtid med fokus både på lyssnaren och inläsaren.

Have & Pedersen kombinerar i sin bok litteraturstudier med mediastudier och sociologi. De fokuserar på ljudboken som fenomen ur perspektiv av användare, upplevelse och mediet i sig. Framförallt den digitala ljudboken är målet för deras studier och vad det innebär att ha möjlighet att ha den digitala boken med sig överallt.

I teorin finns även en artikel från *Passage* av Cecilia Björkén som går igenom hur olika röster påverkar lyssnarens tolkning av boken. Studien visar hur inläsarens tonfall och sätt att prata påverkar hur lyssnaren sympatiserar och lever sig in i berättelsen.¹⁸

Exempel på litteratur som kan klassas som en av de mer grundliga studierna som gjorts på ljudboken [enligt Have & Pedersen¹⁹] är *Audiobooks, Literature, and Sound Studies* med Matthew Rubery som redaktör. I boken presenteras studier om ljudbokens relevans i relation till den tryckta boken men också som ett eget medium. I en av studierna, av Sara Knox, undersöks uppläsarens röst och lyssnarupplevelsen. Knox text ligger delvis till grund för Have & Pedersens bok.

Ljudboken är fortfarande ett relativt nytt fenomen och ljudboksforskningen utvecklas väldigt mycket. Ny forskning tillkommer ständigt. Som nämns i syftet är dialekter i ljudböcker på den svenska marknaden ett outforskat område och jag har inte hittat tidigare forskning om det ämnet.

6. Teori

6.1 Röstens påverkan i ljudboken

Enligt Matthew Rubery är inläsarens röst ljudbokens största dygd och ansvar och oavsett om det är en skådespelare, författaren eller en syntetisk röst som talar är resultatet ändå det samma: någon annan än bokens publik avgör hur det låter.²⁰ Han menar att läsa högt är i sig en form av tolkning och det finns inget som heter att läsa neutralt. Oavsett om det är en känd röst eller en anonym talang har rösten en enorm betydelse över hur boken mottas och dess försäljning. Framgången för en ljudbok är i högsta grad beroende av vem det är som pratar.²¹

¹⁸ Björkén, Cecilia (2020), När stemmer brydes på nye måder, I: *Passage*, nr 83.

¹⁹ Have, Iben & Pedersen, Birgitte Stougaard (2015) *Digital Audiobooks – New Media, Users, and Experiences*, New York: Routledge. s. 5

²⁰ Rubery, 2016, s. 8

²¹ Rubery, 2016, s. 10

I sin bok *Digital Audiobooks* talar Have & Pedersen om den litterära kontra den framförande rösten i en bok. Den litterära rösten är textens inneboende röst som får oss att sympatisera med vissa karaktärer och sätter stämningen, och den framträder i läsarens egna tysta läsning, som är unik för var person. Den framförande rösten är inläsarens röst och den tolkning som en uppläsning medför. Ljudboken är att se som en form av översättning, där texten förs över från ett medium till ett annat och en del av översättaren, i detta fallet inläsaren, kommer med i sin tolkning. Inläsaren blir en central del i boken eftersom den fungerar som en mellanhand.²² Knox skriver att inläsarens uppgift blir att både vara transparent i relation till texten men samtidigt tillföra en ton och rytm i sitt framförande för att skapa rätt atmosfär.²³ Have & Pedersen utvecklar detta men menar att inläsaren aldrig kan bli helt transparent. Inläsaren kan både stå i vägen genom att vara för mycket, eller störa läsningen genom att vara för lite. Både textens narrativ och stilistik utmanas av ljudboken, eftersom inläsaren gör en rad olika val i sitt sätt att porträttera texten. Have & Pedersen hävdar att sättet inläsaren läser på och dennes röst är avgörande för hur lyssnaren tolkar texten.²⁴

Detta blir tydligt i artikel om ljudboks-inläsningar av äldre klassiker skriven av Cecilia Björkén, publicerad i *Passage*. Björkén skriver att varje inläsning innebär en tolkning, och att det därför blir en friktion mellan det skrivna och det upplästa, där inläsaren gjort val i tolkningen som sedan överförs till lyssnaren.²⁵ I undersökningen hon hänvisar till, där engelskstuderande fått lyssna till olika röster som läst in klassiker däribland *Jane Eyre*, visade det sig att tolkningen blev väldigt olika beroende på vem som läste in och hur de valde att porträttera karaktärerna. En mer återhållsam och neutral röst bidrog till studenternas intellektuella förståelse för huvudkaraktärens sociala situation, medan en intimare röst förstärkte känslan och bidrog till att lyssnarna sympatiserade med huvudkaraktären. Graden av inlevelse ändrades också beroende på rösten. Vid lyssning av den intimare rösten kände sig lyssnaren som en del av berättelsen, medan den mer återhållsamma rösten gjorde att lyssnaren i större grad kände sig som en betraktare.²⁶

Perspektivet om rösten är intressant eftersom valet av röst påverkar lyssnarens tolkning av boken. Rubery skrev att ingen röst är neutral och varje inläsning innebär en tolkning. Förlagets val av röst är en stor del i hur ljudboken kommer att uppfattas. Denna teori är relevant i undersökning eftersom sättet att prata (dialekten) är en del i detta och något som måste tas i åtanke i valet.

²² Have & Pedersen, s. 80

²³ Knox, Sara (2011), *Hearing Hardy, Talking Tolstoy: The Audiobook Narrator's Voice and Reader Experience*. I: Rubery, Matthew (red.) *Audiobooks, Literature, and Sounds Studies*, New York: Routledge. s. 131

²⁴ Have & Pedersen, s. 83

²⁵ Björkén, s. 2

²⁶ Björkén, s. 7

6.2 Representation

Rubery skriver om det mottagandet AFB (The American Foundation for the Blind) fått på sina olika inläsare genom åren. I sitt val av röster försöker de välja någon som går ihop med materialet, en Texasbo får inte läsa in Charles Dickens och någon som läser Edgar Allan Poe måste ha en känsla för spänning till exempel. Dramatiseringar undanbedes, då det ansågs förvränga originalet och komma i vägen för mottagarens tolkning av boken: ”The more a narrator’s voice stand out, the harder it is to ignore”.²⁷

Enligt Rubery var AFBs läsare oense om vilken röst som var rätt och var snabba på att anmärka om rösten inte stämde överens med den fiktionella personen. Tidigt märkte AFB att det fanns mycket missnöje kring hur karaktärer framställdes, och att det lätt blev fars när inläsaren försökte vara något den inte var. Klagomål som återkom var att inläsaren var för gammal, för manlig eller för vit i verk där lyssnaren förväntat sig en röst mer passande bokens innehåll. Speciellt under perioder när feminismen, medborgarrättsrörelsen och andra kamper om jämlikhet pågick växte diskussionerna om ljudbokens röst.²⁸ Porträtteringar av svarta, homosexuella och kvinnor av vita, manliga inläsare förstärkte enligt klagomål stereotyper för dessa grupper, och Rubery påpekar att detta indikerar hur lätt en inläsare kan påverka lyssnarens tolkning av boken, att de bara genom ett tonfall kan göra en karaktär till en stereotyp.²⁹

Även litteratur som utspelades i andra länder eller på specifika platser inom USA gav reaktioner då inläsaren ej kom från sagda plats. Framförallt handlade det om en oförmåga att uttala ord, namn och platser rätt, något som irriterade lyssnarna.³⁰ Mycket diskussion har funnits kring amerikansk kontra brittisk inläsning. Vissa tyckte att amerikaner förstörde klassisk brittisk litteratur, medan andra blev upprörda över att höra något annat än amerikansk engelska. De ville bara lyssna till det de var vana vid. Samtidigt blev läsare upprörda över att höra någon från norra USA läsa böcker som utspelade sig i söder. Det var således inte så lätt som att bara välja amerikanska inläsare.³¹

Teori om representation är relevant för undersökningen eftersom ett konsekvent användande av rikssvenska röstskådespelare gör att representation från resten av Sverige uteblir. Representation och autenticitet är till för lyssnaren och är en del i dennes upplevelse och tolkning av boken. Men det är också en del i hur författarens text och språk porträtteras.

²⁷ Rubery, 2016, s. 96

²⁸ Rubery, 2016, s. 99

²⁹ Rubery, 2016, s. 100

³⁰ Rubery, 2016, s. 101

³¹ Rubery, 2016, s. 102

6.3 Dialekter i böcker, film och TV

Hodson skriver att dialekter och sociolekter ofta används i film för att snabbt ge tittaren en uppfattning om karaktären och dess bakgrund, vilket kan leda till att en karaktär blir en stereotyp.³²

I litteratur är dialekt vanligast förekommande i dialog. Den har då ofta en stor kontrast mot standardengelskan som huvudnarrativet är skriven på. Men dialekten kan även förekomma i huvudnarrativet, hos en berättarröst som talar i förstaperson.³³ Dialekter kan även användas i böcker och film för att göra dem mer realistiska och används för att skapa autenticitet. Att porträttera livet som det verkligen är blir också ofta att porträttera språket som det verkligen är.³⁴ Men, dialektens förmåga att förmedla både karaktärsdrag och realism fungerar bäst när publiken har en viss förförståelse för hur dialekten låter och var den kommer ifrån. Annars blir det en referens som går publiken förbi.³⁵

Det finns dock begränsningar för möjlighet till representation av dialekter i film, menar Hodson. Som exempel nämner hon skådespelarnas naturliga dialekt. Att skapa film är dyrt och för att maximera vinstmöjligheter tillsätts ofta stjärnskådisar, även i roller där karaktären kräver en annan dialekt än skådespelarens egen. Skådespelaren får då ofta gå till en röstcoach för att få till rätt dialekt, men det är något som både kostar tid och pengar och kan därför prioriteras bort i en produktion. Ett annat exempel är att dialekt väljs bort för att publiken ska förstå allt som sägs.³⁶ Genom att låta en karaktär prata perfekt engelska istället för en kraftig dialekt eller brytning skapas en större närhet och förståelse för karaktären hos tittaren.³⁷ Hodson skriver att undertexter kan vara en lösning på problemet, men att tittaren kan vara motvillig till undertexter [detta framförallt i en anglocentrerad kontext] och att undertexter kan ses som en förolämpning mot dialektgruppen i fråga eftersom det antyder att de är lika svåra att förstå som ett annat språk.

Som ett tredje och sista exempel nämner hon att filmspråket är väldigt annorlunda mot faktiskt talspråk, då det inte är spontant och med naturliga pauser i fundering över nästa ord. Skådespelarna läser ofta från manus de memorerat utantill, som finslipats och är skrivna på den standardiserade engelskan.

³² Hodson, s. 60

³³ Hodson, s. 85

³⁴ Hodson, s. 215

³⁵ Hodson, s. 200

³⁶ Hodson, s. 61

³⁷ Hodson, s. 63

Hodson påpekar dock att det är när på omöjlig att nå full autenticitet.³⁸ Skillnaderna i talat och skrivet språk gör det omöjligt att fullt ut representera en dialekt i skrift och när det kommer till film är de ovan nämnda begränsningarna hinder för att skapa full autenticitet.

I ett avsnitt av *Kulturreportaget i P1* ställer sig reportern Ellen Lundström frågan ”Varför hörs det så sällan dialekter i barnfilmer?”. Lundström har gjort observationen att de flesta karaktärer i tecknade filmer talar rikssvenska och att dialekter endast används till karaktärer med mindre smickrande karaktärsdrag; tröga, elaka eller dryga. För att reda ut vad det beror på träffar hon röstskådespelare, språkvetare och produktionsbolag.

I programmet diskuterar språkvetaren Adrian Rodriguez vikten av att barn får höra dialekter, då det dels ur ett socialt och kulturellt perspektiv är viktigt att barnet utsätts för så mycket variation som möjligt eftersom det ger en bred definition av vad som är normalt. ”Då blir det inte konstigt att vi alla har olika dialekter, eller olika brytningar eller till och med personliga uttryckssätt”.³⁹ Men det är också viktigt förståelsemässigt, menar han. Om vi utsätts för så många variationer som möjligt av språket tillräckligt ofta, blir det lättare för oss att förstå dem när vi stöter på dem i andra sammanhang.

Lundström undersöker utbudet bland SVTs barnprogram och märker att dialekterna ibland kan dyka upp i de dokumentära serierna men även hos programledarna för SVT Barn. Dialekterna hörs dock väldigt sällan i spelfilmer och i de animerade och dubbade tv-produktionerna. Safa Safiyari, TV-producent och ansvarig för barnprogram på SVT säger att de alltid försöker göra det bättre och ha med fler dialekter. När de har total kontroll över programmen försöker de få med så olika röster som möjligt, men det blir svårare när det kommer till de dubbade programmen säger Safiyari.⁴⁰ Han påpekar att dubbnings är ett yrke och de flesta bolagen som dubbar finns i Stockholm, och att det på grund av det är svårare att hitta olika dialekter.

Det perspektiv denna teori kan tillföra till undersökningen är en bakgrund till de möjligheter och hinder som dialekter har i andra medium, vilket går att applicera på ljudboken.

³⁸ Hodson, s. 219

³⁹ Rodriguez, Adrian intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁴⁰ Safiyari, Safa intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

7. Analys

7.1 Intervju med förlag

I intervjuerna med förlagen diskuterades hur förlagen bestämmer vad som ska bli ljudbok, hur tankar går kring val av röst, hur de resonerar kring dialekter och lite om den Stockholmscentrism som finns i den svenska förlagsbranschen. Deras svar går att knyta an till hur producenter av ljudböcker, film och tv-serier resonerat i teoridelen av uppsatsen.

7.1.1 Val av röst

Från intervjuerna kan jag konstatera stora likheter i handlingsförlopp och tankar kring valet av röst vid både Natur & Kultur och Bonnier Audio. Båda beskriver det som en process där texten är i fokus och att det handlar om ”match making”. Det påminner om sättet som Rubery beskriver att AFB (The American Foundation for the Blind) jobbar med att hitta röster till sina böcker.⁴¹

”Man måste börja med att fundera på [...] vem berättar i boken, vem är berättare, vad behöver vi för röst?”⁴² förklarar Lina Boqvist från Natur & kultur och Robert Wangeby från Bonnier Audio beskriver det som att den viktigaste faktorn är att hitta en röst som ”går hand i hand med texten”.⁴³ Det är enligt honom viktigt att texten är i fokus och att rösten inte får stå i vägen för lyssnaren. Han beskriver det som att inläsningen och texten ska vara en helhet. ”Det gäller snarare att hitta en, en uppläsning och en stil som, som inte bryter av för mycket mot texten. [...] på sätt och vis kan väl ändå säga om det är en väldigt bra inläsning, då har man knappt tänkt på den”.⁴⁴

Valet av röst kan också vara ett kommersiellt val. För förlaget där Wangeby jobbar är idag ljudboken en viktig del i bokens totala omsättning. Enligt honom kan därför till exempel en potentiell storsäljare, men som har en debuterande författare, påverkas av att lyssnarna inte har någon tidigare relation till författaren. Valet av röst kan då ge boken en ärlig chans, särskilt om det är en röst som är uppskattad av många. ”[D]et finns många som följer, som uppskattar vissa uppläsare och som då är nyfikna på nya böcker som de läser” säger han.⁴⁵ Detta kan liknas vid det Hodson skriver om att filmskaparna behöver kunna räkna in dyra produktioner med stjärnskådisar.⁴⁶

⁴¹ Rubery, 2016, s. 98

⁴² Boqvist, Lina, produktionsansvarig Natur & kultur, intervju 2021-05-05

⁴³ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁴⁴ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁴⁵ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁴⁶ Hodson, s. 61

Boqvist upplever sig inte vara styrd av samma krav på omsättning och de producerar heller inte ljudböcker av alla sina titlar, i och med att de inte producerar så mycket genrelitteratur, enligt henne.

Generellt är författaren inte delaktig i valet av röst. Wangeby och förlaget har bestämmanderätt när det kommer till rösten, och lyssnar till författarens önskemål, men det handlar också om att få författaren att förstå potentialen i en röst: ”Det är inte så att vi påtvingar en författare en viss inläsare mot dennes vilja. Samtidigt som man kanske övertalar ibland, man måste få dem att förstå att den här rösten är den som kommer göra din text bäst.”⁴⁷

Boqvist brukar fråga förläggaren om författaren vill vara med och välja, men oftast vill de inte det. De kan ha vissa önskemål, till exempel ålder och kön, och om de inte har några specifika önskemål har hon fria händer.

Författarinläsningar kan både vara en önskan från förlaget eller författaren själv. Wangeby säger att när det kommer till självbiografier ”har det ju en extra dimension om författaren läser själv”⁴⁸ och han tar upp Torgny Lindgrens och Sara Lidmans böcker som exempel på böcker som inte hade blivit desamma utan författarnas speciella inläsningar. Samtidigt menar han att det inte är ett självklart val då många författare varken vill eller kan läsa, speciellt när det kommer till romaner. Författarna kan ofta sin text utan och innan men har inte förmågan att gestalta det med sin röst. ”Och de inser svårigheterna, dialoger är ofta väldigt svårt om man inte är en, är en skolad eller åtminstone arbetande skådespelare” berättar Wangeby.⁴⁹

Även Boqvist tycker att det ger en extra dimension att höra författaren läsa sin egen text. Hon påpekar att det kan vara en chansning eftersom det ofta är någon som är oerfaren och inte läst in tidigare, men att det är spännande. Redan när de gör bedömning om boken ska bli ljud eller inte bedömer de även om det ska göras författarinläsning. Det hänger då på om författaren vill eller inte, och om det är praktiskt genomförbart med tanke på geografi och var författaren bor i förhållande till förlaget. Det bedöms från fall till fall.

7.1.2 Dialekter

Vid frågan om röster med dialekter går upplevelserna isär. Inför produktionen av Annika Norlins *Jag ser allt du gör* upplevde Boqvist problem med att hitta inläsare med den Västerbottniska dialekt de ville ha till boken. Eftersom boken har så stark geografisk förankring tyckte både Boqvist och författaren att det var viktigt att hitta någon med rätt dialekt. Hon letade i biblioteket av röster som

⁴⁷ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁴⁸ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁴⁹ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

studiorna hade och lyssnade igenom böcker som utspelar sig i liknande geografiska miljöer, som till exempel Karin Smirnoffs *Jag for ner till bror*, men hittade ingen. Förlaget hade även haft problem några år tidigare när de utan framgång letade efter en inläsare som talade gästrimål. Till slut hittade de Olof Wretling till *Jag ser allt du gör*, vilket var en idé som kom från författaren själv. Med Boqvist ord: ”Vi känner det att han tillför nånting mer också. Och så är det ju inte alltid. Ibland ska ju en inläsare bara vara en liksom neutral röst som inte har med sig- sig själv liksom. Men jag tycker verkligen att Olof ihop med Annikas text blev nånting större liksom. Delarna bidrar till något större i helheten på ett sätt.”⁵⁰

När Wangeby får frågan om de velat ha dialekt men inte hittat någon känner han inte igen det problemet. Och en dialekt är aldrig en avgörande faktor vid inläsning av böcker. Han ser det istället som en fördel att de flesta inläsarna är skolade skådespelare med bortslipad dialekt som både kan ta fram sin egen tidigare dialekt och träna in nya dialekter. I inläsningen kan de sedan plocka fram dialekter för olika karaktärer men hålla det övergripande berättandet på rikssvenska. Wangeby återkommer till tanken om inläsning och text som en helhet och att rösten inte får vara ett hinder. Han menar att en kraftig dialekt riskerar att göra boken svårare att ta till sig eller att känsla och inlevelse försvinner i och med att den starka dialekten sticker ut. Han föreslår att det kan kopplas till en ovana att höra dialekter generellt.⁵¹

7.1.3 Stockhomscentrism

Både Boqvist och Wangeby kommer själva in på den Stockholmcentrism som råder i förlagsbranschen. Boqvist upplevde det som ”Stockholmsintrikat”⁵² när hon hade problem att hitta rösten till *Jag ser allt du gör*. Hon påpekar att många som läser in är tränade skådespelare som talar rikssvenska. Hon tror dock att det kan en ändring i framtiden i och med de tekniska framsteg som görs. ”[D]et blir ju lättare och lättare att spela in saker själv. Det är ju ändå en hel del inläsare som har studio hemma och som jobbar på distans och läser in själva och skickar in. Jag tycker att det borde bli lättare snart”.⁵³

Wangeby påpekar att det blir väldigt centrerat till Stockholm då många inläsare bor i Stockholm, studiorna ligger i Stockholm, förlagen ligger i Stockholm. Detta är något som känns igen från resonemanget Safa Safiyari hade i *Kulturreportaget i P1*, när han påpekar att dubbning är ett yrke

⁵⁰ Boqvist, Lina, produktionsansvarig Natur & kultur, intervju 2021-05-05

⁵¹ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁵² Boqvist, Lina, produktionsansvarig Natur & kultur, intervju 2021-05-05

⁵³ Boqvist, Lina produktionsansvarig Natur & kultur, intervju 2021-05-05

och de flesta bolag som arbetar med den typ av produktion är belägna i Stockholm.⁵⁴ Samtidigt, hävdar Wangeby, är den påtagliga dominansen av Stockholmsk-rikssvenska dialekten vad lyssnarna är vana vid och vad många föredrar.⁵⁵ Det framkommer dock i båda intervjuerna att förlagen själva inte har någon direkt feedback från lyssnaren och vad de föredrar eller önskar höra mer av.

7.2 Lyssnaren

Engagemanget i mitt inlägg blev större än en genomsnittlig boktråd i gruppen, med 51 svar två dagar senare. Tråden om dialekter i den andra gruppen har vid dagens datum, 10 maj, fått 435 kommentarer. Värt att påpeka är att trådskaparen svarade på alla kommentarer och att det därför inte är 435 unika kommentarsskrivare. Svaren är likartade i de två olika trådarna. Många är positiva till dialekter som stämmer överens med geografisk plats och karaktär i boken, andra har väldigt svårt för dialekter och somliga tycker att vissa dialekter går bra och andra inte. Vid en sammanställning av kommentarerna var 107 positivt inställda till dialekter i ljudböcker, 13 negativt inställda, där 7 stängt av en bok till följd av en dialekt. 26 personer gav ett osäkert och tvetydigt svar där dialekter gick bra ibland. 30 personer uppgav att de ville ha äkta dialekter och störde sig på att någon uttalar fel eller fejkas en dialekt. Jag kommer i analysen nedan referera till tråden jag skapade som tråd 1 och den andra som tråd 2.

Vad ihopräkningen av kommentarer visar är att de flesta är positiva till dialekter i böckerna. De tycker att det tillför något till berättelsen och ger den mer djup. Några av de positiva kommentarerna låter som följer, denna från tråd 2:

Beror på vilken dialekt, har väldigt svårt att förstå skånska och skulle dra mig för att lyssna på en bok inläst med skånsk dialekt, däremot fullkomligt älskar jag just gotländska och även norrländska, värmländska, småländska, östgötska och göteborgska. Kanske skulle jag lära mig förstå skånska bättre om jag vände mig mer vid det. Med andra ord skulle jag älska att fler böcker lästes in med dialekt, och då av någon som verkligen kan, dvs när det är äkta. Letar efter böcker inlästa av just Susanne Alfvengren och skulle också vilja ha fler böcker inlästa av Gun Olofsson.⁵⁶

En annan från tråd 1 skriver: ”Älskar dialekter...Varför ska allt vara på tråkig rikssvenska? Storytel serien Lillforsa ladies var bara bäst p gr a den fenomenala inläsningen på ren dialekt. Mera sånt!”⁵⁷

Andra känner nostalgi då det påminner om släktingar eller barndomsmiljöer. Många författarinläsningar tas upp som positiva exempel på dialekter i ljudböcker, och precis som

⁵⁴ Safiyari, Safa intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁵⁵ Wangeby, Robert ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁵⁶ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁵⁷ Facebook-användare, Vi som älskar ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

Wangeby och Boqvist säger anser de lyssnarna att böckerna inte hade blivit desamma om de blivit upplästa av någon annan eller någon utan den dialekten.

De som är negativa till dialekter ser det som störande element, har svårt för dem för att de tycker att dialekterna är fula eller tycker att det är svårt att förstå. En användare skriver i tråd 2: ”Böcker inlästa på skånska och småländska går helt bort för mig. Skånskan pga att jag inte förstår den.”⁵⁸

Att det kan vara svårt att förstå dialekt verkar vara ett bekymmer för flera av de som är negativa, vilket är något som känns igen från Robert Wangebys resonemang om att det kan finnas en ovana att höra dialekter och att det blir ett hinder i lyssningen. Men också hans tankar om att en dialekt blir ett hinder i form av att det påverkar hur lyssnaren tar till sig texten och att det kan göra att man som lyssnare blir medveten om inläsaren, vilket förstör illusionen. En användare skriver i tråd 1:

Ju mer dialekter och skådespeleri av inläsaren, desto mindre lämnas åt fantasin för lyssnaren.

Upplever att upplevelsen av boken blir mer cementerad, precis som att se filmen först och läsa boken sen. Så mitt personliga svar blir nej det tillför inte något. Ang om jag besväras så mycket att boken ej blir färdigläst....Har inte hänt men en bok helt på skånska, gotländska eller småländska skulle kanske få mig att byta.⁵⁹

Det stämmer överens med påståendet ”The more a narrator’s voice stand out, the harder it is to ignore” som Rubery skriver i *The Untold Story of the Talking Book*.⁶⁰ Men detta gäller lika mycket om det är en skolad skådespelare som läser på rikssvenska, men lägger in för mycket skådespel eller kanske rent av lägger på sig en dialekt som inte är deras. Det stör kanske till och med mer än när det är någons naturliga sätt att prata. Det verkar vara en gemensam irritation hos många av lyssnarna, att inläsaren spelar en dialekt den inte har och att dialekterna då inte blir trovärdiga. En användare skriver i tråd 1: ”Om det är ’äkta’, alltså om boken utspelar sig i Västerbotten och läses upp med västerbottniska toner tycker jag att det är okej, men inte om en skådespelare ska prata ’hittepåmål’”.⁶¹ Och i tråd 2 skriver en användare: ”Jag älskar dialekter. Men bara om den som läser läser på sin dialekt, inte fejka någon annan.” och en annan: ”Det är tveksamt om det är så bra med dialekter vid uppläsning av böcker. Vissa dialekter är ju direkt svåra att lyssna på och förstå men så länge det handlar mer om språkmelodi än ren dialekt så är det OK. Men det ska absolut inte vara någon skådespelare el annan som tror sig kunna tolka språkmelodin utan det ska i sådana fall vara verkligen äkta”.⁶² Och en fjärde: ”Jag gillar dialekter och minoritetsspråken! Men den som läser

⁵⁸ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁵⁹ Facebook-användare, Vi som älskar ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁰ Rubery, 2016, s. 96

⁶¹ Facebook-användare, Vi som älskar ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶² Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

måste kunna uttala det dialektala och minoritetssorden rätt. Det blir så fel när tex en från Stockholm, som inte kan dialekterna/språket från norr, läser upp en bok belägen i Kiruna och försöker uttala Ortsnamnen eller tom efternamnen på lokalbefolkningen”.⁶³

En annan sak som båda trådarna har gemensamt är några av de titlar de nämner. Marianne Cedervalls serie om Mirjam och Hervor där *Svinhugg* är med uppskattas av många i båda trådarna. ”Har just lyssnat klart på serien om Mirjam och Hervor med Susanne Alfvengren och Gun Olofsson. Deras inläsning på dialekt gjorde boken magisk.”⁶⁴ skriver en användare i tråd 2. I tråd 1 låter det likadant från flera, bland annat skriver en användare: ”Marianne Cedervalls serie om Mirjam och Hervor som börjar med boken *Svinhugg*. Böckerna utspelar sig på Gotland och Tornedalen är suveränt inlästa av Susanne Alfvengren och Gun Olofsson på dialekt. Dialekten tillför verkligen karaktär till böckerna”.⁶⁵ Kommentarskrivaren får medhåll från andra med 20 gilla-markeringar på sin kommentar och 9 kommentarssvar.

En annan bok som nämns i båda trådarna är Karin Smirnoffs *Jag for ner till bror*. Det intressanta med just de kommentarerna är att användarna verkar ha väldigt olika uppfattning om inläsarens röst. I tråd 2 finns följande kommentar: ”Rätt dialekt till rätt text. Försökte lyssna på Karin Smirnoffs bok som är skriven på västerbottniska, men Lo Kauppis stockholmska förstörde allt. Det blev SÅ fel. Gick inte att lyssna på”.⁶⁶ medan två andra kommenterat: ”Lo kauppi lyfter norrländska böcker så dialekt behövs ibland...!” och ”Älskar dialekter men gillar inte när stockholmare läser nästan allt. 'Jag for hem-'böckerna lästes på 'Norrländska' (Västerbottniska?) gjorde det så mycket till kvaliteten.”⁶⁷ medan en fjärde skriver: ”Det bästa med Lo Kauppi att hon inte läser med dialekt i Karin Smirnoff böcker, utan ger dialekten till någon enstaka person i boken. Att läsa en hel bok med östgötsk dialekt eller värmländsk skulle vara förödande. Johan Croneman inläsning med hans lätta idiom är perfekt”.⁶⁸

Detta är ett tecken på att en avgörande i fråga om hur dialekterna uppfattas är ens egen förkunskap och erfarenhet av dialekter. Med undantag för den första kommentaren var användarna positiva till inläsningen och användandet av dialekt, om än av olika anledningar.

⁶³ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁴ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁵ Facebook-användare, Vi som älskar ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁶ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁷ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

⁶⁸ Facebook-användare, Snacka om ljudböcker, hämtat: 2021-05-10

Många stör sig på de oäkta dialekterna även i kommentarerna på Storytel, och detta främst när det märks i en felaktig ton och melodi hos inläsaren, men också att platser, Ortsnamn och efternamn uttalas fel. Det är något som bara kan avslöjas av lokalbefolkningen eller andra med samma mål. De är ofta glada över att en bok utspelar sig på en plats de har en relation till och blir därför irriterade när det inte känns äkta. Den typen av kommentarer är förekommande både på *Samlade verk* och *Jag för ner till bror*. ”Lo Kauppi kan inte prata norrländska, vilken stör en annars fantastisk berättelse på det finaste av språk.”⁶⁹ skriver en användare, och en annan har liknande tankar: ”Det bästa med boken är språket. Tyvärr behärskar inte uppläsaren norrländska och har inte heller gjort tillräcklig research för att kunna förstå eller uttala uttryck som ”hondenna” och ”Sara-oppa-lia”. Detta förstör ljudboken i mina ögon, men som pappersbok eller e-bok är den läsvärd”.⁷⁰

I *Samlade verks* kommentarsfält går det att läsa: ”Det var roligt att som infödd göteborgare äntligen få läsa en roman där miljön är Göteborg. Det är naturligtvis ett extra plus att kunna de platser som nämns framför sej. Det var dock riktigt svårt att höra uppläsaren uttala Paley med engelskt uttal, varenda göteborgare vet ju att det heter palö och inget annat [...]”.⁷¹ Och kort och gott: ”Uppläsaren betonade platser i Göteborg fel.”⁷² Att köra ett säkert kort med rikssvenska är kanske därför inte så säkert som det kan verka på förhand.

I kommentarsfält för böckerna *Svinhugg* och *Jag ser allt du gör* förekommer det också negativa kommentarer kring uppläsarna, men de är få. De flesta är översvallande positiva till Olof Wretlings inläsning av *Jag ser allt du gör*, med omdömen som att det är ”fantastiskt”, ”underbart”, ”helt rätt” och ”magiskt”⁷³. Den negativa kommentar jag kan finna är ”Lyssnade två minuter sen orkade jag ej med uppläsaren mer”⁷⁴. Det framkommer dock inte om det är på grund av dialekten eller om det är något annat som stör. Den typen av kommentarer går att se på de flesta böcker, oavsett inläsare.

Svinhugg har även den övervägande positiva kommentarer som påpekar att det är trevligt med dialekterna, att det lyfter berättelsen och ger liv till karaktärerna samt förhöjer lyssnarupplevelsen,⁷⁵ men det finns de som har negativ kritik också. ”Seg början och jobbigt att lyssna på de två olika dialekterna [...]” och ”Jag har nu lyssnat på halva boken och borde väl ha vant mig med

⁶⁹ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Karin Smirnoffs *Jag för ner till bror*, hämtat: 2021-05-12

⁷⁰ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Karin Smirnoffs *Jag för ner till bror*, hämtat: 2021-05-12

⁷¹ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Lydia Sandgrens *Samlade verk*, hämtat: 2021-05-12

⁷² Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Lydia Sandgrens *Samlade verk*, hämtat: 2021-05-12

⁷³ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Annika Norlins *Jag ser allt du gör*, hämtat 2021-05-12

⁷⁴ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Annika Norlins *Jag ser allt du gör*, hämtat 2021-05-12

⁷⁵ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Marianne Cedervalls *Svinhugg*, hämtat 2021-05-12

uppläsningen på dialekter, men det är jättesvårt. Jag fattar knappt vem som är vem av personerna. Jag önskar att Anna Maria Käll hade läst in boken istället...”.⁷⁶

8. Diskussion

Jag vill först återgå till de frågeställningar jag hade i början av uppsatsen, och diskutera dessa utifrån den information som kommit fram genom undersökning och analys.

- Hur resonerar förlagen kring val av röst och dialekter i ljudböcker?

De två intervjuade förlagen resonerar liknande i sitt val av röster. Berättelsen ska stå i centrum och rösten ska matcha den känsla som boken vill förmedla. Wangeby vid Bonnier Audio uttrycker det som att rösten ska gå hand i hand med berättelsen.⁷⁷ Valet av inläsare kan också vara kommersiellt, vilket framgår i intervjun med Wangeby. Ljudboken är en viktig del i att kunna räkna in bokens kostnad och göra att den går med vinst. Jag kan därför tänka mig att till exempel sätta in Ludvig Josephsson, uppskattad röst från en av Sveriges populäraste poddar, Creepypodden,⁷⁸ till *Samlade verk* därmed kan ge boken en extra skjuts.

Boqvist upplever att det kunde vara svårt att hitta röster med dialekt, medan Wangeby inte känner igen problemet. Det går dock att hitta ett samband i hur jakten på röst och skådespelare med dialekt beskrivs i intervjuerna utförda av mig och det som beskrivs av Hodson och i *Kulturreportaget i P1*. Precis som både Wangeby och Boqvist säger har de flesta röstskådespelare en rikssvensk dialekt och både de och producenterna finns i Stockholm, något som Safiyari nämner i *Kulturreportaget i P1*. Röstskådespelaren Steve Kratz intervjuad i samma program bekräftar den bilden. Ett hundratal personer dubbar film i Sverige, men det är 50-60 som används flitigt, enligt honom. Att sedan sälla ut exakt rätt dialekt gör det svårt och få att välja mellan.⁷⁹ Även Hodson beskriver det problemet när hon säger att roller tillsätts i filmer till följd av skådespelarnas talang eller popularitet snarare än var de kommer från och hur de pratar, där en följd blir att den autentiska dialekten nedprioriteras till förmån för de andra kriterierna.

Att standardsvenska, eller rikssvenskan, blivit normen i ljudboken är en följd av att det är det språk som klassas som ”rätt språk” i officiella sammanhang; i media, i skolan och i affärsvärlden.

⁷⁶ Storytel-användare, Storytels kommentarsfält på Marianne Cedervalls *Svinhugg*, hämtat 2021-05-12

⁷⁷ Wangeby, Robert, ljudboksredaktör Bonnier Audio, intervju 2021-05-07

⁷⁸ Dagens media, *Här är Sveriges populäraste poddar*. [Digital artikel] Hämtat: 2021-05-25

⁷⁹ Kratz, Steve intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

Det går inte heller att frånsä den påverkan som urvalet av röster gör, där en skolad skådespelare har en fördel i att läsa upp text och dialog. Kratz påpekar även att de flesta skådespelare har slipat bort sin dialekt, för att det är lättare att få jobb när du talar rikssvenska. ”Men det blir problem med att vi tappar ju en diversifiering i och med den här, vad ska vi säga, rikssvenskan som vi applicerar på oss själva”, säger Kratz.⁸⁰

- Vad tycker lyssnaren om dialekter och hur påverkar det deras lyssning?

Det blir svårt att komma till någon definitiv slutsats när undersökningsområdet är någons personliga upplevelse och åsikter, och åsikterna kring dialekter i ljudböcker går isär. Men, genom att analysera och diskutera de lyssnarsvar som har kommit in kan jag diskutera en generell uppfattning om dialekter i ljudböcker.

Även om en klar majoritet i kommentarsfälten uppskattade dialekterna i böckerna, så fanns det samtidigt de som hade starka åsikter emot. Detta känns igen från *The Untold Story of the Talking Book* där Matthew Rubery beskrev den kritik som AFB fått in genom åren på sina talböcker, där vissa anser att brittiska böcker ska läsas på brittisk engelska och andra bara vill höra det de är vana vid (amerikansk engelska). Det är svårt att göra alla nöjda.⁸¹ Andra gillade inte dialekter för att det var svårt att förstå. Samtidigt är kanske inte lösningen på att man inte förstår dialekter i ljudböcker eller att det gör en medveten om inläsaren, att ha mindre dialekter i ljudböcker. Språketaren Rodriguez påstod i *Kulturreportaget i P1* att ju oftare vi utsätts för olika variationer av språket blir det lättare för oss att förstå dem när vi stöter på dem i andra sammanhang.⁸² Att lösa problemet ”jag förstår inte dialekter”, borde kanske göras med att utsättas för fler dialekter, inte färre.

Uppfattningen om vad som är dialekt och vad som är *korrekt* dialekt skiljer sig helt enkelt från person till person, och det är svårt att säga vad som är rätt eller fel, då det är en väldigt subjektiv fråga som handlar om var en själv kommer ifrån och ens vana av dialekten i fråga. Hodson skriver: ”The audience accepts the illusion that a ’good’ accent is being performed and does not think about it further unless something (such as personal familiarity with the variety, or knowledge of the actor’s natural accent) triggers more careful attention”.⁸³

⁸⁰ Kratz, Steve intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁸¹ Rubery, 2016, s. 101

⁸² Rodriguez, Adrian intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁸³ Hodson, s. 231

Detta blev extra tydligt i fallet med Karin Smirnoffs *Jag for ner till bror*, där vissa lyssnare hyllade ”Norrländskan” hos inläsaren, medan andra störde sig på att det var en stockholmare som läste in den, och att det förstörde upplevelsen.

Frågeställningen i inläggen skapade i sig även den en viss förvirring, då det i mitt inlägg inte helt tydligt framgick att jag menade endast en naturlig dialekt hos inläsaren. Det kunde även tolkas som en skådespelare som läser in på rikssvenska men som lägger till en dialekt i dialog eller tankar hos en viss karaktär. Den typen av röstskådespeleri kan leda till att förstärka stereotyper, vilket Hodson påpekar. Men det är också något som röstskådespelaren Steve Kratz kommenterade i *Kulturreportaget i P1*. Han upplever att det blivit mer riktlinjer de senaste åren. När han började med röstskådespeleri för 30 år sedan var det mer frihet, på gott och ont. Då fick de leka med dialekter till olika karaktärer. Idag är det vad han benämner som ”politisk korrekthet” och direktiv om ”inga dialekter!” från uppdragsgivaren.⁸⁴ Vilket på ett sätt är bra, anser han, eftersom det inte spär på några fördomar om människor med den dialekten. Men Kratz tycker också att det är synd: ”jag har varit med om att det vid ett visst antal tillfällen, där dialekten skapar karaktären”.⁸⁵

Något som var återkommande i lyssnarkommentarerna var de negativa åsikterna kring de som gör just det, lägger till sig med en dialekt som inte är äkta eller deras egen. Att det blir fånigt, stereotyp och fel. Även detta var något som återkom i kritiken i Ruberys text, då det skapade en irritation hos lyssnaren när inläsaren inte kunde uttala ord, platser och namn rätt.⁸⁶ Det kan verka som petitesseer, men det felbetoningar och -uttal gör för lyssnaren är just det som Robert Wangeby vid Bonnier Audio kallade ett hinder, eftersom det är en inläsning som märks och förstör illusionen. Och de böcker som tvärtom har en för handlingen passande dialekt hyllas i kommentarsfälten med ord om att det förhöjer läsoplevelsen och att det är ett trevligt inslag med riktig dialekt.

Detta hänger också ihop med frågan om representation. Det finns en önskan om att bli representerad i litteratur och film, men då ska det vara äkta. De få gånger en bok skildrar Göteborg, varför går då inte jobbet att läsa in till en Göteborgare? Något som även funnits i debatten kring rollsättning av animerade karaktärer på film. När det äntligen görs en framträdande svart karaktär, varför sätts då någon som är vit på att spela in rösten?

Idag försöker amerikanska och brittiska ljudboksproducenter att välja inläsare som matchar bokens innehåll i form av ålder, klass, etnicitet, kön och sexualitet för att undvika det som myntats

⁸⁴ Kratz, Steve intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁸⁵ Kratz, Steve intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

⁸⁶ Rubery, 2016, s. 101

som ”Audio drag”.⁸⁷ Det är en diskussion som de senaste åren även förs inom andra medier, där kritik riktats mot rollbesättning till animerade tv-serier och filmer, framförallt då vita gjort röster till karaktärer som är färgade. Under det senaste året har röstskådespelare i serier som *The Simpsons* och *Family Guy* meddelat att de ska sluta göra rösten till karaktärer med annan etnicitet än deras egen. Det kom som en följd till de protester kring ”Black Lives Matter” som ägde rum under våren 2020. Genom att avsäga sig dessa roller ges möjlighet att sätta in personer som kan ge rollerna mer autenticitet, menar Aja Romano på Vox.com.⁸⁸ Representation av etnicitet, sexualitet och kultur är ett mer laddat ämne än dialekter, som grundar sig i kampen mot rasism, sexism och privilegier men jag tänker att den diskussion och debatt som pågår kring den representationen kan spilla över på frågan om autenticitet även inom svenska ljudböcker.

Efter att ha besvarat frågeställningarna ovan kan jag fördjupa mig i syftet med uppsatsen och utforska relevansen i ämnet förlags- och bokmarknadskunskap. För att få en djupare förståelse för dialekten i ljudboken skulle det behövas en grundligare genomgång av dialekternas förekomst, till exempel genom en kvantitativ studie i det faktiska antalet ljudböcker med dialekt och hur de har mottagits, samt lyssnarenkäter till en större grupp människor. Det skulle även gynnas av fler intervjuer med förlag om deras val av röster med och utan dialekt.

Man kan argumentera för att om böcker är skrivna på standardsvenska (eller rikssvenska) bör de kanske även läsas på standardsvenska? Samtidigt, som Hodson skriver, ger dialekter ett annat djup till berättelsen genom att de ger en realistisk representation av karaktärerna. Även Rubery skriver att många upplevde att brittiska böcker lästa på brittisk engelska gav böckerna autenticitet.⁸⁹ De flesta av de lyssnaråsikter jag tagit del av är som i ovan stycke nämnt positiva till dialekter, men också negativa till avsaknaden eller felaktig representation av dem. Detta är såklart ett väldigt selektivt urval och det kan hända att de som är positiva är de som i större grad bemödar sig att svara. De flesta var dock eniga om att dialekterna tillför något. De bidrar till helheten och gör lyssnarupplevelsen större. Uppskattade författarinläsningar av Sara Lidman, Torgny Lindgren m fl. indikerar att dialekten tillför något till den text som läses upp. Som Rubery och Have & Pedersen påpekar är rösten en stor del i hur texten tolkas, och även Björkéns artikel indikerar att rösten i allra högsta grad påverkar hur lyssnaren tolkar texten, men även hur involverad den känner sig i

⁸⁷ Rubery, 2016, s. 256

⁸⁸ Romano, *How voice actors are fighting to change an industry that renders them invisible*, Vox [Digital artikel] Hämtat 2021-05-19

⁸⁹ Rubery, 2016, s. 102

berättelsen. För böcker där den lokala koppling är vital, och i böcker där dialekt och mål är en del av verkets språk kan därför dialekter tillföra något mer till lyssnaren.

Genom att ha dialekter i ljudböcker bevaras dialekten och kan förhindra den utjämning av dialekter som beskrevs av ISO. Med tanke på det kulturella arv dialekter är och den nytta det gör för barns sociala, kulturella och språkliga utveckling att höra många olika dialekter, samt den viktiga frågan om att känna sig representerad finns i alla fall en poäng med att börja införa mer dialekter och sociolekter i ljudböcker riktade till barn och unga.

Identifikation är att känslomässigt kunna leva sig in hos en karaktär eller massmediaperson för att man är lik denna, eller att man önskar sig vara lik denna, skriver Cecilia von Feilitzen i *Barn och unga I medieåldern; Fakta i ord och siffror*.⁹⁰ Representation och identifikation fyller en funktion i att skapa samhörighet och känslomässig inlevelse.

Charlotta Lennartsdotter, producent av dokumentära serier på Svt, intervjuad i *Kulturreportaget i P1* har ett sådant tänk när hon jobbar med framtagning av serier:

”När man hittar ett ämne som känns angeläget ur ett barnperspektiv, så är det viktigt att också visa det på ett sätt där barn känner igen sig och då blir ju platsen, dialekten eller dialekterna och känslorna en palett som skapar det programmet. Det gör ju också att jag, jag brinner ju för att göra barnprogram för alla barn och då blir det på romani, det blir på samiska, och det blir på Stockholmsdialekt och skånsk dialekt, den dialekt där dom är”.⁹¹

Om fler barnböcker läses in med dialekt kan det hjälpa barn att utveckla sitt språk och göra att barn som talar dialekten som använts i boken känner ökad samhörighet. För att fastställa att dialekter vore ett bra pedagogiskt verktyg i barn- och ungdomslitteratur hade ytterligare forskning på ämnet behövts, med till exempel lyssnarundersökningar där förståelse och inläring prövas.

9. Sammanfattning

Jag har i denna uppsats undersökt förekomsten av och åsikterna om dialekter i ljudböcker på den svenska bokmarknaden. Jag har undersökt frågan genom att intervjua ansvariga för ljudböcker på två olika svenska förlag och att undersöka ljudboksanvändares svar, dels när de fått den direkta frågan ”Vad tycker du om dialekter i ljudböcker?” men också deras kommentarer på böcker med dialekt och böcker där det saknats.

⁹⁰ Feilitzen, Cecilia von (1989), Identifikation och umgänge med mediapersonerna. I: *Barn och unga I medieåldern; Fakta i ord och siffror*. Kristianstad: Rabén & Sjögren., s. 173.

⁹¹ Lennartsdotter, Charlotta intervjuad i: Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram]

Syftet med undersökningen är att dels ta reda på varför det råder en brist på dialekter i ljudböcker men också belysa attityden till dialekter i ljudboken från lyssnarens sida och på så sätt vägleda förlag i valet av röster till ljudböcker som utspelar sig där den geografiska platsen är viktig för handlingen. Då detta är ett relativt outforskat område är min förhoppning att denna uppsats kan ge nya perspektiv till förlags- och bokmarknadskunskap som ämne och också inspirera andra att göra liknande studier, till exempel mer kvantitativa studier eller studier inriktade på specifika genrer, till exempel barnlitteratur.

Den ena förlagsanställda var mycket positiv till dialekter men upplevde att det är svårt att hitta lämpliga röster, medan den andra hade en mer tveksam inställning till dialekter och ansåg att det kunde förstöra lyssnarupplevelsen både genom att det gör det svårare för lyssnaren att förstå, men också att det kan bryta illusionen och inlevelsen i boken. Framförallt verkar båda se det som en följd av en Stockholmscentrism i förlags- och ljudboksbranschen som gör att de flesta rösterna som används har en rikssvensk dialekt. Den kopplingen går att finna även i liknande medium. Safa Safiyari, producent för barnprogram på Svt, upplever att det är svårt att hitta röstkådespelare som talar något annat än rikssvenska.

Rösten är en central del för ljudboken och hur den tolkas. En röst med dialekt kan ge autenticitet till berättelsen och förgylla läsoplevelsen. De lyssnare som ingick i undersökningen var i majoritet positiva till dialekter och tyckte att det i många fall lyfte boken och gav något till dess helhet. Fler dialekter i ljudboken skulle också kunna göra dem lättare att förstå och minska risken för dialektutjämning, precis som Björn Werner skriver i sin krönika i Göteborgsposten.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Berg, Martin (2015) *Netnografi*, Lund: Studentlitteratur.

Björkén, Cecilia (2020), När stemmer brydes på nye måder, I: *Passage*, nr 83.

Feilitzen, Cecilia von (1989), Identifikation och umgänge med mediepersonerna. I: *Barn och unga I medieåldern; Fakta i ord och siffror*. Kristianstad: Rabén & Sjögren.

Have, Iben & Pedersen, Birgitte Stougaard (2015) *Digital Audiobooks – New Media, Users, and Experiences*, New York: Routledge.

Hodson, Jane (2014), *Dialects in film and literature*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn, (1997), *Forskningsmetodik*, Lund: Studentlitteratur.

Knox, Sara (2011), Hearing Hardy, Talking Tolstoy: The Audiobook Narrator's Voice and Reader Experience. I: Rubery, Matthew (red.) *Audiobooks, Literature, and Sounds Studies*, New York: Routledge.

Rubery, Matthew, (2016), *The Untold Story of the Talking Book*, Cambridge: Harvard University Press.

Teleman, Ulf (2013) *Tradis och funkis : svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. Lund: Studentlitteratur.

Otryckta källor

Bonnierförlagen, *Bonnierförlagen toppar listorna över de mest sålda böckerna 2020*. [Digital artikel] Publicerad: 2021-01-13. Hämtat: 2021-04-19. Tillgänglig: <https://www.bonnierforlagen.se/nyheter/bonnierforlagen-toppar-listorna-over-de-mest-salda-bockerna-2020/>

Dagens media, *Här är Sveriges populäraste poddar*. [Digital artikel] Publicerad: 2020-04-27. Hämtat: 2021-05-25. Tillgänglig: <https://www.dagensmedia.se/medier/radio-podd/har-ar-sveriges-popularaste-poddar/>

ISOF - Institutet för språk och folkminnen, *Vad är en dialekt?*. [Webbsida] Hämtat: 2021-05-20. Tillgänglig: <https://www.isof.se/sprak/dialekter/fragor-och-svar-om-dialekter/faq/2013-10-21-vad-ar-en-dialekt.html>

ISOF - Institutet för språk och folkminnen, *Vilken bild ger media av dialekter och hur påverkas vi av den?*. [Webbsida] Hämtat: 2021-05-20. Tillgänglig: <https://www.isof.se/sprak/dialekter/fragor-och-svar-om-dialekter/faq/2013-10-21-vad-ar-en-dialekt.html>

Regeringens proposition (2005-06). Bästa språket - en samlad svensk språkpolitik. [Elektronisk] Stockholm, Regeringskansliet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/07/61/d32f62b5.pdf>

Romano, Aja, (2020) *How voice actors are fighting to change an industry that renders them invisible*, Vox. [Digital artikel] Publicerad: 2020-07-22. Hämtat: 2021-05-19. Tillgänglig: <https://www.vox.com/2020/7/22/21326824/white-voice-actors-black-characters-cartoons-whitewashing>

Sveriges radio, P1 *Kulturreportaget i P1* [Radioprogram] Publicerat: 2020-08-18. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/avsnitt/1530448>

Werner, Björn (2021) *Läs in "Samlade verk" som ljudbok igen - på göteborgska*, krönika i Göteborgsposten. Publicerad: 2021-02-21. Hämtat: 2021-03-22. Tillgänglig: <https://www.gp.se/kultur/kultur/l%C3%A4s-in-samlade-verk-som-ljudbok-igen-p%C3%A5-g%C3%B6teborgska-1.41797635>

Bilagor

Intervjufrågor

I den här uppsatsen vill jag undersöka förekomsten av svenska dialekter i ljudböcker, med fokus på verk knutna till en geografisk plats. Jag vill undersöka varför förlagen väljer bort dialekter i verk med lokal koppling och varför de i vissa fall väljer att ha det. Jag vill även undersöka vad läsaren/lyssnaren tänker i frågan, och om det stämmer överens med förlagens syn, för att att det på så sätt kan vägleda beslut om rösten till ljudböcker i framtiden.

Frågor till intervju

1. Vem är du?
2. Vad är din roll på förlaget?
3. Hur länge har du jobbat med det?
4. Lyssnar du själv på ljudböcker, i vilken utsträckning?
5. Vad tycker du är viktigt i valet av ljudböcker att lyssna på privat och vad föredrar du?
6. Skiljer det sig något i tänket du har när du producerar dem?
7. Hur viktiga är ljudboken för bokens framgång/genomslag/ekonomiska återbäring?
8. Har du märkt någon förändring i det under de senaste åren, på vilket sätt i så fall?
9. Hur beslutar ni vilka böcker som blir ljudböcker?
10. Producerar ni era ljudböcker internt?
11. Hur tänker ni när ni väljer röst till ljudbok?
12. Vad tycker du om dialekter?
13. Kan vi diskutera just Annika Norlins novellsamling.
14. Hur mycket är författarna involverade i produktionen av ljudboken och valet av inläsare?
15. Har ni målgruppsstänk inför produktion, hur fungerar den i så fall?
16. Vad föredrar lyssnarna?

Frågeinlägg till Facebook-grupp

Dialekter i ljudböcker?

Hej! Hoppas detta inlägg är okej! Jag läser Förlags- och bokmarknadskunskap vid Lunds Universitet och skriver min C-uppsats om representation av dialekter i ljudböcker, framförallt böcker där handlingen är kopplad till en viss geografisk plats. Det här är en så bra grupp med många engagerade medlemmar och erfarna ljudbokslyssnare, det är därför jag är intresserad av att höra era åsikter och erfarenheter. Jag är nyfiken på vad ni tycker generellt men framförallt:

- Vad tycker ni om dialekter hos inläsaren? Tillför det något till handlingen eller är det ett störande element?
- Har en dialekt någon gång fått er att stänga av en bok?
- Har ni några exempel på böcker ni lyssnat på där dialekten passat handlingen? Eller har ni exempel på böcker där ni saknat dialekten?

Som två exempel på detta har vi Annika Norlins "Jag ser allt du gör" som är inläst av Olof Wretling, som kommer från Västerbotten (där boken och berättandet delvis utspelar sig) och Karin Smirnoffs "Jag for ner till bror" som också utspelar sig i Västerbotten, men som läses in av Lo Kauppi med rikssvensk dialekt. Har ni lyssnat på någon av dem? Vad tyckte ni om valet av inläsare och dennes dialekt? Era svar kan komma att citeras i uppsatsen, men görs i så fall anonymt.